

Οι τρεις αγχόνες

/ Γνώμες

Η κατανυκτική βραδιά της Μεγάλης Παρασκευής μου δίδει την αφορμή, να αναφερθώ στο βιβλίο «Night» (Νύχτα) του Νομπελίστα Elie Wiesel, που αποτελεί μια οδυνηρή αυτοβιογραφική αφήγηση της επιβίωσής του, ως έφηβος, στα ναζιστικά στρατόπεδα θανάτου.

• Του Σεβ. Μητροπολίτου Σουηδίας κ. Κλεόπα

Στην εν λόγω μελέτη του, ο Wiesel αναφέρει τα εξής: «Μια μέρα τα Ες-Ες απαγχόνισαν τρεις εβραίους, δυο άντρες κι ένα αγόρι, μπροστά σ' όλους τους φυλακισμένους.

Ιδίως η μοίρα του αγοριού πάγωσε τους παραταγμένους θεατές. «Πού είναι ο φιλεύσπλαχνος Θεός; Πού είναι;», ρώτησε κάποιος πίσω μου. Μετά από λίγο ήρθε η ώρα να παρελάσουμε μπροστά από τα θύματα. Οι δυο άντρες είχαν πεθάνει. Όμως η τρίτη κρεμάλα ακόμη κουνιόταν: το παιδί ακόμα ανέπνεε. Κι αυτό συνεχίστηκε για πάνω από μισή ώρα, με το παιδί σε ρόγχο μεταξύ ζωής και θανάτου, να σπαρταράει μπροστά στα μάτια μας. Ακόμη ζούσε όταν πέρασα από μπρος του. Από πίσω μου άκουσα τον ίδιο άντρα να ρωτά: «Για τ' όνομα του Θεού, πού είναι ο Θεός;» Και τότε άκουσα μέσα μου μια φωνή να απαντά: «Πού είναι; Εδώ ακριβώς είναι. Κρέμεται σ' αυτές τις αγχόνες». (Ellie Wiesel, *Night* (μτφρ. από τα γαλλικά: Marion Wiesel), Hill & Wang, New York 2006, σσ. 64-65.)

Για τον Jurgen Moltmann, η αφήγηση του Elie Wiesel επιβεβαιώνει την αυτοταπείνωση του Θεού, όταν λέει: «κάθε άλλη απάντηση [σσ. πλην του ότι ο Θεός κρέμεται στις αγχόνες] θα ήταν βλασφημία. Δεν μπορεί να δοθεί άλλη χριστιανική απάντηση στο ερώτημα αυτού του βασανισμού. Το να κάνουμε λόγο για έναν Θεό που δεν θα μπορούσε να υποφέρει, θα έκανε τον Θεό δαίμονα». (Jurgen Moltmann, *Ο σταυρωμένος Θεός*, σ. 283).

Μετά από πολλά χρόνια, ο Elie Wiesel ρώτησε έναν ραβίνο: «Πώς μπορείς να πιστεύεις στον Θεό μετά το Άουσβιτς;» και ο ραβίνος του απάντησε, «Πώς μπορείς να μην πιστεύεις στον Θεό μετά το Άουσβιτς;», εξηγώντας ότι μόνο στον Θεό μπορεί να πιστεύει κανείς, από την ώρα που στο Άουσβιτς αχρειώθηκε και ηττήθηκε η ανθρωπότητα. (Elie Wiesel, *All Rivers Run to the Sea: Memoirs*, Schocken Books, New York 1995, σ. 403.) (Βλ., επίσης, Θανάση Παπαθανασίου, “Ο ΠΑΣΧΩΝ ΘΕΟΣ, Ο ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ ΘΕΟΣ”)

Ο Χανς Γιόνας, στην μελέτη του, «Η έννοια του Θεού μετά το Αουσβιτς. Μία από Ιουδαίων φωνή», διερωτάται: «Τι είδους Θεός μπορούσε να επιτρέψει κάτι τέτοιο;» (Σταύρου Ζουμπουλάκη, *Ο Θεός μετά το Αουσβιτς κατά τον Χανς Γιόνας*.)

«Τι κάνει ο Θεός μπροστά στον ανυπόφορο πόνο και στο αδιανόητο άδικο; Απλά παρατηρεί; Προδήλως υπάρχουν άνθρωποι που θεωρούν βλάσφημο ένα τέτοιο ερώτημα.

Και όμως, αν πρόκειται για πραγματική κραυγή κι όχι για ρητορικό σχήμα, τότε είναι ερώτημα που μόνο πιστός μπορεί να ξεστομίσει. Είναι η κραυγή του Ιερεμία και η κραυγή του Δαβίδ, που θέτουν το αρχαίο ερώτημα για την αρχαία αγωνία: Κύριε, εσύ είσαι δίκαιος. Πώς μπορώ να διαμαρτυρηθώ εναντίον σου; Όμως θέλω να σε ρωτήσω κάτι σχετικά με τη δικαιοσύνη: Γιατί ευτυχούν οι ασεβείς; (Ιερ. 12:1)» (Θανάση Παπαθανασίου, “Ο ΠΑΣΧΩΝ ΘΕΟΣ, Ο ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ ΘΕΟΣ”)

Εδώ τίθεται το πρόβλημα της θεοδικίας. Γιατί να δοκιμάζεται ο δίκαιος και να ευημερεί ο άδικος; Πώς συμβιβάζεται η ύπαρξη του κακού στον κόσμο με την δικαιοσύνη και την ευσπλαχνία του Θεού; Η περίπτωση του Δικαίου Ιώβ είναι η πλέον αντιπροσωπευτική της θεοδικίας. Δοκιμάζεται η πίστη του Ιώβ, κατά Θεία παραχώρηση, υπομένει με καρτερία τις δοκιμασίες και η προσευχή του είναι: «Εἴη τό ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον!», για να επαληθευθεί ο λόγος του Προφήτου Αββακούμ: «Ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται».

Ο Απόστολος Παύλος αναφέρεται στην προσωπική του εμπειρία, όταν λέγει: «εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις, ὑπὲρ Χριστοῦ· ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι.»

Ο Χριστός, ο κατ' εξοχήν Πάσχων Δίκαιος, θανατώνεται. Η κραυγή του Χριστού επί του Σταυρού εκπληρώνεται ως προφητεία του 21ου Μεσσιανικού Ψαλμού: «Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνατί με ἐγκατέλιπες;» Το υψηλότερο αυτό σημείο της Θείας Κενώσεως, κατά τον Άγιο Κύριλλο Αλεξανδρείας, η Σταυρική Θυσία, το παράδοξο του Σταυρού, ονομάζεται και Άκρα Ταπείνωσις και τελεία εγκατάλειψις, γι' αυτό και εκφράστηκε ως κραυγή από τον Χριστό.

«Υπάρχει το Αουσβιτς, δεν μπορεί επομένως να υπάρχει Θεός», ανέφερε σε συνέντευξή του στον Ferdinando Camon ο συγγραφέας Primo Levi, επιζήσας του Ολοκαυτώματος, (Ferdinando Camon, «Conversations with Primo Levi»).

«Η δοκιμασία της πίστης είναι επομένως τρομακτικά σκληρή: Αναζητούσα όλη μέρα μιαν απάντηση στην ψωριασμένη γη και στις στάχτες του ουρανού, αναζητούσα να βρω αυτό που ένωνε τους θαλάμους αερίων με τον Θεό», αναφέρει ο Aaron Zeitlin στο έργο του, «Poems of the Holocaust and Poems of Faith».

Το ερώτημα της υπάρξεως του Θεού θέτουν οι ανωτέρω λογοτέχνες και αν, σε περιπτώσεις όπως το Αουσβιτς, ο Θεός παραμένει αδιάφορος και απαθής, ως deus absconditus, κεκρυμμένος δηλαδή Θεός, ή και μήπως έχει ήδη πεθάνει;

Ο Θεός όντως πέθανε, αλλά πώς; Η θανάτωση του Θεού βιώνεται στο παράδοξο της Σταυρικής Του θυσίας, στην Άκρα Ταπείνωση, στο Θείον Πάθος, όπου

ψάλλουμε: «Ὁ Σταυρός σου Κύριε, ζωὴ καὶ ἀνάστασις ὑπάρχει τῷ λαῷ σου».

Ἰδού τι αναφέρει ὁ Ἅγιος Ἰουστίνος Πόποβιτς, σε ομιλία του στην Μεγάλη Παρασκευή: «Σήμερα ὁ διάβολος “σαρκώθηκε” μέσα στὸν ἄνθρωπο, γιὰ νὰ ἀποσαρκώσῃ τὸν Θεάνθρωπο.

Σήμερα εἶναι ἡ Φοβερὰ Καταδίκη τοῦ Θεοῦ· Τὸν καταδικάζει ὁ ἄνθρωπος. Σήμερα ὁ ἄνθρωπος ὀρίζει ὅτι ὁ Θεὸς ἀξίζει τριάκοντα ἀργύρια. Μήπως ὁ Ἰούδας εἶναι ὁ τελευταῖος ἀπὸ ἐμᾶς πού ἀποτίμησε τὸν Χριστὸ τριάκοντα ἀργύρια; Ποτέ δέν ὑπῆρξε πιὸ ἀθῶος κατὰδικος. Ποτέ ὁ κόσμος δέν εἶδε πιὸ παράλογο δικαστή.

Καρφιά ἐμπήγετε στὰ χέρια τοῦ Χριστοῦ, στὰ χέρια πού τόσοι ἀρρώστους ἐθεράπευσαν, τόσοι λεπρούς ἐκαθάρισαν, τόσοι νεκροὺς ἀνέστησαν; Ἰάειρε, ποῦ εἶσαι; Λάζαρε, ποῦ εἶσαι; Χήρα τῆς Ναὶν, ποῦ εἶσαι νὰ ὑπερασπισθῇς τὸν δικό σου καὶ δικό μου Κύριο; Σταυρώνετε [ἄνθρωποι] Ἐκεῖνον, τὴν ἐλπίδα τῶν ἀπηλπισμένων, τὴν παρηγορία τῶν ἀπαρακλήτων, τὸν ὀφθαλμὸ τῶν τυφλῶν, τὸ οὖς τῶν κωφῶν, τὴν ἀνάστασι τῶν νεκρῶν;

Τί ὅμως σκέπτεται ὁ Κύριος ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους πού εἶναι κάτω ἀπὸ τὸν Σταυρό; Ἐκεῖνο πού μόνο ὁ Θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς πραότητος μπορεῖ νὰ σκέπτεται: «Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσι!» (Μάρκ. κγ´ 34).»

Δια τοῦ Θείου Πάθους, ὁ Θεάνθρωπος Κύριος μετέχει στο πάθος καὶ τις δοκιμασίες τῆς ἀνθρωπότητος. Πάσχει με τοὺς πάσχοντες καὶ, συγκακουχούμενος, Ἀναστημένος πλέον, συνοδοιπορεῖ με τὸν Λουκά καὶ τὸν Κλεόπα στὴν πορεία πρὸς Ἑμμαούς, βεβαιώνοντάς μας, ὅτι «ἰδοὺ ἐγὼ μεθ’ ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος».

Ἡ Ἀνάστασις εἶναι τὸ ἐσχάτο πού εἰσβάλλει στὴν ἱστορία. «Ἡ Ἀνάστασις», ἔχει ἐπισημάνει ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ, «ἀποκαλύπτει καὶ συνεχίζει τὴ νίκη ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ.» (π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ, «Επὶ τοῦ ξύλου τοῦ σταυροῦ», σ. 71.)

Ἡ «θεόσωμος ταφή» εἶναι ἡ μετοχή τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ στο πάθος τῆς ἀνθρωπότητος. «Ἰδού γὰρ, ἐν νεκροῖς λογίζεται ὁ ἐν υψίστοις οἰκῶν καὶ τάφῳ σμικρῷ ξενοδοχεῖται» (Μ. Παρασκευῆς Ωδὴ η´, ὁ εἰρμός)

Οἱ Χριστιανοί «πρέπει νὰ κατανοοῦν, πὼς ἡ κοινωνικὴ ἀθλιότητα εἶναι ἡ συνεχιζόμενη ἀγωνία τοῦ Χριστοῦ, πού υποφέρει ἀκόμη στὸ πρόσωπο τῶν μελῶν του» (π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ, «Τὸ κοινωνικὸ πρόβλημα στὴν Ἀνατολικὴ Ορθόδοξη Ἐκκλησία», στου ἰδίου, Χριστιανισμός καὶ Πολιτισμός, σ. 169)

Ὁ Χριστὸς «ἐξισώνει τὴν ἀξία τῶν ἀνθρώπων πού πάσχουν, με τὴν δική του ἀξία.

Δείχνει ότι αυτός ο ίδιος πάσχει με τους πάσχοντες» (π. Δημήτριος Στανιλοάε, «Η χριστιανική αντίληψη για το αίσθημα ευθύνης», Σύναξη 118 (2011).

«Όταν τά πάθη τοῦ Χριστοῦ γίνονται τιμή γιά τούς ἀνθρώπους, τότε μποροῦν νά γίνουν καί θεμέλιο τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Μέ τά πάθη τοῦ Χριστοῦ, ὅπως βέβαια καί μέ τήν Ἑνσάρκωση καί τήν Ἀνάσταση, μαθαίνουμε τήν ὑπερβολή τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρός ἐμᾶς.» (Ευ. Αλ. Δάκας, Καταπάνω στον θάνατο.)

Η κατανυκτική βραδιά της Μεγάλης Παρασκευής είναι η μοναδική ευκαιρία, να οικειοποιηθούμε, χάριν της Αναστάσεως, το δώρο της αιωνιότητος και της αθανασίας.